Talousvaliokunnalle, vastaukset jäsenten kysymyksiin
Tiainen, Pekka VTT 22.2.2021

Nämä vastaukset ovat vastauksiani tutkijana ja Transparency Suomen edustajana. Transparency Suomi ry on Transparency Internationalin kansallinen täysvaltainen jäsenyhdistys. Viittaan myös kuulemista Talousvaliokunnassa 16.2.2021 varten toimittamaani lausuntoon sekä kuulemisessa klo 12:30-14 käyttämääni puheenvuoroon

1. Omien varojen tulevaisuudennäkymät: kuinka esimerkiksi digivero, hiilitullit tai transaktiovero näyttäytyy Suomen ja EU:n (kilpailukyvyn) näkökulmasta? Arvioita näiden ehdotusten kehityssuunnasta?

   Tärkeä kysymys on, ovatko näin kerätyt EU:n omat varat EU:n verotusoikeutta. Asian avaamiseen toimii esimerkkinä tullien tulouttamien 10 %:n kustannusten kattamista lukuunottamatta eli 90 %:sti EU:lle. Nettomaksussa EU:lle ei tätä ole otettu yleensä huomioon perusteena, että näitä maksuja ei makseta budjetista. Ne ovat kuitenkin tuloja, jotka Suomen valtion budjetin sijasta maksetaan EU:n budjettiin ja ovat tältä kannalta osa Suomen EU-rahoitusta. Nämä on siten perusteltua laskea käsitteeseen Suomen nettorahoitus EU:lle vaikka ne eivät ole menokäsitteessä. Nämä tullimaksut huomioon ottaen Suomen valtion budjettitalouden nettorahoitus EU:lle on jonkin verran vajaa miljardia euroa vuodessa seuraavalla seitsemänvuotiskaudella (lainat eivät ole tässä rahoituskäsitteessä).

   Samassa mielessä muovivero, digivero, hiilitullit tai transaktiovero eli ns. EU:n omarahoitus ovat nettorahoitusta EU:lle koska tulot eivät tulisi Suomen valtion budjettiin. Läpinäkyvyyden kannalta on tarpeen, että nettorahoitusta laskettaessa lasketaan mukaan budjettimenojen rinnalla se, että tuloja on vähemmän kun ne eivät kanavoidu kansallisiin budjetteihin vaan EU:n budjettiin. Esimerkiksi jos kaikki maat keräisivät muoviverot omiin budjetteihinsa eivätkä ne mene EU:n budjettiin, rahoitus EU:lle pienenee. Eri rahavirroille on tarpeen kehittää käyttöön niitä parhaalla tavalla kuvaavat nimet.

   On sitten toinen kysymys, onko perusteltua kerätä jostain asiasta tulot EU:n budjettiin ja joko 1. EU:n käyttöön tai 2. jyvitettäväksi eri maille. Transaktiovero on keskusteluissa ollut sellainen vero. että sitä ei saataisi toteutettua kansallisesti. Kunkin veron kohdalla olisi tarkasteltava tämä

kysymys. Jos sitten on päätös, että jotain rahaa ohjataan EU:n tai jonkin muun kansainvälisen organisaation kautta, sellainen päätös on mahdollista tehdä luopumatta kansallisvaltioiden budjettivallasta. Se ei ole luopumista kun on päätös, joka tehdään lainmukaisessa järjestyksessä, ja periaatteessa päätökset voidaan myös muuttaa. Iso kysymys taustalla on, kuinka iso budjetti EU:lla on ja sitä kautta kuinka paljon budjettivaltaa sillä on suhteessa kansallisvaltioihin ja mikä on tämän vaikutus tosiasialliseen kansallisvaltioiden suvereniteettiin ja siihen, onko EU yhteistyöorganisaatio vai mennäänkö siinä keskitetyn päätösvallan suuntaan.

Joka tapauksessa läpinäkyvyyden kannalta on tärkeää, että menot, mitä saadaan, ja mitä tuloja ei saada kun ne menevät EU:n budjettiin, avataan taulukoin ja käsitteillä ymmärrettävästi ja selkeästi että kaikki voivat tietää, mistä kaiken kaikkiaan on kyse myös rahasummallisesti. Sitä, mistä kunkin asian osalta päätetään, ei voida tehdä niin, että asiat jäävät epäselviksi, vaan tärkeää että kaikki on selkeää ja ymmärrettävää, kun päätöksiä tehdään, ja päätöksiä voidaan sitten arvioida sen mukaan.

2. Maksun ja veron ero? Kuinka maksurasitteen lopullinen kohdentuminen eroaa näiden välillä? Onko Suomelle/suomalaisille edullisempaa että painotetaan jompaa kumpaa?

   Sillä, onko maksu vai vero, on periaatteellinen ero silloin, kun maksu peritään silloin, kun joku päättää ostaa jonkin tuotteen tai palvelun, ja taas verotus on määrätty riippumatta tällaisesta ostovalinnasta, paitsi jos vero sisältyy ostokseen.

   Käytännössä asia on monitahoisempia ja sitä voi yrittää avata käymällä läpi Suomen valtion budjettirakenteen kehitystä. Etenkin 1990-luvun lama synnytti säästötarpeet valtion budjettiin. Eräs ratkaisumalleista oli ja on ollut sen jälkeen, että valtion aiemmin verorahoitteisten palveluiden maksullisuutta on lisätty. Veroja on tällä tavoin korvattu maksuilla ja veroastetta on pidetty alempana. Tällä on myös tulonjakovaikutusta etenkin valtion progressiivisen tuloverotuksen takia koska jos siitä siirrytään maksuihin, verojen ja maksujen yhteisprogressiivisuus vähenee kun maksuja kohdistetaan laajemmin kuin korkeimpia tuloveroja. Tähän vaikuttaa se, minkälaista progressiivisuutta maksuihin sisältyy sen kautta, mihin tuliryhmiin ne eniten kohdistuvat. Tämä verojen ja maksujen kohdistuminen eri tulo- ja muihin ryhmiin on tärkeää avata.

   Budjettitaloudellisesti tähän liittyy kuitenkin myös toinen kysymys. Kun maksullisuutta on lisätty valtion palveluissa, on kehitetty menettelyä, että maksuilla katetaan palveluiden kustannuksia ja vain se, mitä ei ole katettu,

sisällytetään valtion budjetin kehyksiin. Jos tällöin maksuilla katetut menot jäävät lisäämättä valtion budjetin loppusummaan, ei menoista saada kokonaiskuvaa. Sama vaikutus on ulkoistuksilla valtion ja kuntien omille budjetista erillisille yksiköille. Tuleekin olla kokonaiskuvan saamiseksi konserniajattelua, että ei rakenteellisesti siirretä menoja pois budjettimenoista kun niitä katetaan muilla kuin verotuloilla tai lainoilla kuten maksuilla tai valtion ja kuntien liikelaitosten myyntituloilla.

EU:n kohdalla läpinäkyvyys edellyttää, että kehykset sisältävät kaikki erät.

3. Kuinka tulkitaan, että ehdotettu muutos olisi liittymissopimuksen mukainen? (Ottaen huomioon no bail-out-sääntö).

   Tällaisia asioita ei sanottu olevan mukana liittymisen yhteydessä eikä myöskään uudistettaessa perussopimuksia. Kyse on EU:n toimivallan laajentamisesta ja siinä otettavista askeleista. Yhteisvaluuttaan siirryttäessä hallitus toi asian eduskunnalle tiedoksiantona. Aiemmin oli eduskunnan perustuslakivaliokunta lausunut mietinnössään EMU-selonteosta (PeVL 14/1994 vp: ”Valiokunnan saaman selvityksen mukaan Suomen puolelta on jäsenyydestä neuvoteltaessa todettu, että talous- ja rahaliiton kolmanteen vaiheeseen siirtyminen edellyttää valtiosäännön mukaan eduskunnan myötävaikutusta. Tähän viitaten valiokunta katsoo, ettei liittymissopimus vielä voi vielä merkitä sitoutumista osallistua talous- ja rahaliiton kolmanteen vaiheeseen.” Käsitellessään syksyllä 1994 EU:in liittymissopimusta eduskunnan ulkoasiainvaliokunta hyväksyi ponnen, jossa se edellytti (UaVM 9/1994), että Suomen mahdollisesta liittymisestä talous- ja rahaliiton kolmanteen vaiheeseen päätetään aikanaan eduskunnassa hallituksen erillisen esityksen perusteella”.

   Kun rahalakia ja lakia Suomen Pankista muutettiin 27.3.1998, perustuslakiin sisältyivät säädökset, joiden mukaan ”Suomen Pankki toimii eduskunnan takuulla ja hoidossa sekä eduskunnan valitsemien valtuusmiesten valvonnan alaisena” ja ”pankin voittovarojen käyttämisestä valtion tarpeisiin määrää eduskunta”. Muutoksista Suomen Pankin asemaan liityttäessä talous- ja rahaliittoon päätettiin yksinkertaisella enemmistöllä. Uuden rahalain voimaan tulo sidottiin sidottiin Suomen osallistumiseen ”yhtenäisvaluutan alueeseen” eli EMU:n kolmanteen vaiheeseen ja siten markasta luopumiseen ja raha- ja valuuttapolitiikan päätösvallan luovuttamiseen EKP:lle. Hallituksen antama tiedoksianto käsiteltiin sen sisältöä muuttamatta äännestämällä hallituksen luottamuksesta.

   Tämä prosessi jättää paljon kysymyksiä. On toinen kysymys, onko saatu ja saadaanko esim. omaveroasioissa lopputulos, jonka kansalaisten voivat

ymmärtää ja hyväksyä, ja toinen kysymys, onko edetty lakien säätämisjärjestyksessä, ja kolmas kysymys vielä, ovatko päätökset sopusoinnussa EU:n perussopimusten kanssa ottaen huomioon mm. vastuut, joita syntyy toisille maille toisten maiden vajeiden ja rahoitustarpeiden kattamisesta.

Läpinäkyvyyden kannalta on tarpeen, että näistä asioista annetaan seikkaperäinen ja ymmärrettävä selvitys.

Kyse on siten siitä, tehdäänkö päätökset oikeassa järjestyksessä ja säädösten mukaisesti, mutta kuitenkin lisäksi siitä, mitkä ovat taloudelliset välttämättömyydet ja piilevät riskit. Riskit ovat kahteen suuntaan. Yhtäältä on kysymys, mitä tapahtuu, jos Italian kaltainen valtio ajautuu sellaisiin talousvaikeuksiin, että ne heijastuvat liian negatiivisina muualle ja myös Suomeen. Toisenlainen riski on varojen menettämisen riski ilman, että autettavat selviävät ja päinvastoin tulee uusia rahoitustarpeita.

Näistä kysymyksistä seuraa ilman muuta se, että menettämisen riski on pienempi kun myönnetään lainoitusta avustusten sijasta. Yhtäältä lainoista voidaan saada takaisin edes jotain ja etenkin jos on kyse pitkäaikaisesta lainoituksesta ja mieluiten reaalivakuuksista, ja lainoitus saadaan takaisin jos rahoitettavan talous elpyy ja maksukyky palautuu. Jälkimmäisessä tapauksessa avustukset jäävät kokonaan saamatta ja edellisessä tapauksessa niistä ei saada takaisin osaakaan.

Sisämarkkinoista tulevat hyödyt ovat eräs peruste tuelle. Silti tarpeetonta varojen menetystä on syytä välttää ja siksi lainoitus on perustellumpaa. Siitä ei lisäksi seuraa samanlaisia kysymyksiä kuin avustamisesta suhteessa siihen, onko se EU:n perussopimuksen mukaista ja oman maan lakien mukaista. Jälkimmäisen asian suhteen on silti olennaista, että jos eduskunta käyttää budjettivaltaansa myöntämällä kertaluonteista avustusta määräsumman, se on eri asia kuin jos siirretään EU:lle budjettivaltaa tehdä päätöksiä, jotka aiheuttavat menoja kansallisvaltiolle ilman eduskunnan päätöstä. Tästä jälkimmäisestä asiasta ei elvytyspaketissa ole kyse. Kuitenkin jos tällaisia kertaluonteisia päätöksiä tehdään lisää vedoten välttämättömyyksiin, liikutaan kohti tilannetta, että eduskunnan budjettivallasta luovutaan käytännössä, vaikkei muodollisesti. Kertaluonteisessa suuria summia sisältävässä avustuksessa on piirrettä siitä, että hyväksyttävä pakotettuna ettei tulisi haittaseuraamuksia, eikä eduskunnalla ole tältä kannalta täysin vapaata tahtoa päättää, jos käytännössä on hyväksyttävä.

Lisäkysymyksenä in bail out-asia, onko se perussopimusten mukainen tai välttämättömyys siitä riippumatta, mutta ottaen huomioon edellä selvitetyt riskit.

On tuttua, että kun on vaikeita asioita, pohtia ja selvittää vaihtoehtoja. Eräs vaihtoehto pohdittavaksi olisi seuraava. Koska lainoissa ei ole samaa ongelmaa kuin avustuksissa, kuten edellä on asiaa eritelty, olisiko mahdollista hyvin nopealla aikataululla hyväksyä eduskunnassa elvytyspaketin lainoitusosuus, jolloin avustusosuus jäisi tarkempaan käsittelyyn. Lainoitusosuuden hyväksymisessä olisi etuna että se olisi signaali, että Suomi on mukana Italian ym. maiden taloustilanteen korjaamisessa samalla siten, että vältetään ja pienennetään riskejä omalle taloudelle. Tällä tavoin Suomi ei myöskään olisi millään tavalla eristäytymässä. Signaali tukisi myös sitä, että muutkin EU-maat hyväksyisivät lainaosuuden jolloin rahoitus ehtisi nopeammin akuutissa tilanteessa rahoituksen tarvitsijoille. Takausmenettely, joka oli Kreikan kohdalla, että erotettaisiin jokin summa lainoituksesta kasvamaan korkoa, ei ole käytännössä kovin hyvä ajatus ja toimivuus on kyseenalainen. Reaalivakuudet olisivat perusteltuja. Silti niiden pyytäminen ja saaminen voi olla tässä tilanteessa vaikea. Toinen vaihtoehto on, että kun lainoitus on pitkäaikaista, luotettaisiin takaisinmaksukykyyn, kun kyseessä ovat valtiot, jos tämä on hyväksyttävissä.

Ainakin tämä on olennaisesti parempi tapa edetä kuin avustukset.

Tämän rinnalla olisi hyvä, että Suomi rakentaisi kahden välisiä suhteita avustettavien maiden kanssa siten, että kartoitettaisiin niistä hankkeita, joissa Suomesta olisi mahdollista olla rahoittajana siten, että niistä olisi molemminpuolista hyötyä ja Suomelle tuottoina tai vientitilauksina. Lainarahoituksessa ei olisi ongelmaa, joka olisi vientituista.

Edelleen: Tässä kokonaisuudessa olisi hyvä käsitellä se kysymys, että Suomi ottaisi jopa usean vuosikymmenen vuoden lainaa tai jopa ns. ikuista lainaa huomattavassa määrin, koska nykykorkoehdoilla ja taloustilanteessa se olisi edelleen edullista. Tätä lainoitusta käytettäisiin EU:n elvytyksen rahoitukseen, kansalliseen elvytykseen sekä lyhempien lainojen muuttamiseen erittäin pitkäaikaisiksi. Tällaiset pitkäaikaislainat tukisivat Suomen riskikestävyyttä.

4. Miten rahoituksen elvytysominaisuudet näyttäytyvät suhdannevaihteluihin nähden? Toimineeko myötäsyklisesti?

Tässä on se ongelma, että jos Suomi ottaisi pitkäaikaista lainaa itse kuten summan 6,6 miljardia euroa ja vuoteen 2058 ulottuvaa, ja käyttäisi varat

kokonaan itse, Suomella olisi elvyttämiseen paljon enemmän varoja käytössään kuin elvytyspaketin 2,7 miljardia euroa.

Tämä olisi Suomen elvytyksen kannalta tehokkaampaa vastasyklistä elvytystä kuin EU:n elvytyspaketti. Siinä 6,6 ja 2,7 miljardin ero kohdistuu suoraan Suomeen vain vähän. 750 miljardista kohdistuu Suomeen suoraan samoin vähän ja lisäksi tulisi välillistä hyötyä sikäli kuin rahoittajamaat saavat hyötyä vientinsä lisääntymisenä ja siitä seuraisi ostoja Suomeen. Jos velkamaat eivät elvy, tämä jää pieneksi.

Joka tapauksessa 6,6 miljardin käyttö suoraan Suomessa olisi selkeästi Suomen elvyttämistä hyödyttävää ja pitkäaikaisen lainan rahoituskulut olisivat lähellä samaa kuin jos EU ottaa elvytyslainat.

Toinen kysymys on, missä määrin Suomi saa pidemmän ajan hyötyjä osallistumisesta EU:n pakettiin kuten rahoitusta, jos on omia vaikeuksia, tai hyötyä siitä että on mukana, ja kun kaikki asioita käsitellään kokonaisuutenaan, hyötyä siitä.

Siten on mahdollista, että Suomi hyötyisi lyhyellä aikavälillä ja lähimpinä vuosina enemmän käyttämällä rahat suoraan itse kuin EU:n elvytyspaketin kautta, mutta EU:n elvytyspakettiin osallistuminen toisi enemmän hyötyä pidemmällä aikavälillä, joka hyöty on vaikeammin mitattavaa.

Logiikka että käytetään varoja lyhyellä aikavälillä, ja maksetaan pitkällä aikavälillä, on suhdannetilanteen kannalta järkevää, ja vielä järkevämpää, jos käyttöä saadaan nopeutettua. Tässä auttaisi edellä esitetty malli hyväksyä lainarahoitus hyvinkin nopeasti.

Tässä on ongelmaa sen kannalta, että jos rahan käyttö viivästyy, ja ollaan jo noususuhdanteessa, ajaudutaan myötäsyklisyyteen. Nopeahko lainoitus ehkäisisi tätä. Toisaalta jos taantuma pitkittyy, viivästynytkin rahoitus voi osua heikkoon tilanteeseen.

Perinteiseen elvytysajatteluun nähden tässä on se ero, että elvytys rahoitettaisiin erittäin pitkällä aikavälillä vuoteen 2058 mennessä, jolloin on ehtinyt olla useampiakin heikon suhdanteen tilanteita. Tämä perustelee, että muita lainoja maksettaisiin enemmän pois seuraavassa noususuhdanteessa. Toiseksi Suomen olisi järkevää ottaa neuvottelutavoitteeksi jatkossa pienentää Suomen tulevaisuuden nettomaksuosuutta ettei ole niin, että osa EU-maista olisi aina nettotukeen oikeutettuja, tai että paremmin menestyvät maksavat isomman osuuden, ja lisäksi niin, että Suomen maantieteelliset ja ilmastolliset

erityisolosuhteet ja väestön ikääntyminen otettaisiin huomioon. Pienempi nettomaksuosuus pienentäisi Suomen velkaantumista.

Perinteiseen elvytysajatteluun tässä olisi myös se ero että elvytysvarojen saaja ei ole maksaja avustuksen osalta eli ei toimi se, että maa elvyttää ja maksaa sitten elvyttämisen.

Tähän asetelmaan on edellä pohdittu vaihtoehtoja siinä tilanteessa, jos elvytyspaketti etenee.
Eräs kysymys muun ohella olisi myös se, että Suomi kävisi Italian ja muiden nettorahoitusta saavien maiden kanssa ennakkokeskustelua siitä, miten nämä maat edistäisivät taloudellista kanssakäymistä Suomen kanssa, jos elvytykseen lähdetään.

5. Miksi Suomi ei pitänyt tarkoituksenmukaisena olla mukana nuukien maiden koalitiossa?

   Tässä kohtaa on hyvä nostaa esiin tärkeä näkökulma. Finanssikriisin jälkeen on koko ajan ollut kuse siitä, että maiden, joihin kertyy ylijäämää, olisi perusteltua elvyttää jolloin se hyödyttäisi muita, joilla velkaantumisen takia ei ole siihen vastaavaa mahdollisuutta. Tämä kysymys on kohdistettu etenkin Saksalle ja myös muille ns. ”nuukille” maille. Ei siis elvytetä suoraan muita vaan omaa taloutta ja tämä synnyttää vetoapua kaikille. Nyt on hinnaksi Saksan osallistumiselle elvytykseen tullut että muutkin osallistuvat ja kaikki muiden kuin omien talouksiensa elvyttämiseen sen rinnalla että varoja käytetään omaankin elvyttämiseen. Koko elvytysrahoituksesta menee runsas puolet nettomääräisesti maasta toiseen eli käytännössä avustamista vastaava summa. Se on tässä keskeisimpänä lisäelementtinä.

   Tässä on tarpeen kysyä, olisiko elvyttäminen hoidettavissa läpinäkyvämmin ja vähemmällä riskillä että se valuu virheellisesti, kun maat elvyttävät siitä mahdollisesti sopien kukin omaa talouttaan.
6. Miten paketti vaikuttaa yrityksiin, investointeihin ja kilpailukykyyn?

   Edellä vastaaminen on vastaamista samalla näihin kysymyksiin vaikkei aivan suoraan. Lisäseikkana on olennaisesti, miten varat käytettäisiin. Tässä on tarpeen nostaa käsittelyyn myös kysymys, mitä käytetään osaamiseen ja työvoimapolitiikkaan.
7. Onko riski, että nyt käyttöönotettava velkaantumisinstrumentti nähdään uutena velkaantumisvarana?

   Tässä on korostettu kertaluonteisuutta ja toisaalta epäilty, että jääkö kertaluonteiseksi. Kun on jotain menettelyä kokeiltu ja se on saatu läpi, on

lähellä mahdollisuus, että menettelyä käytetään uudelleen mahdollisesti jossain toisessa muodossa. Tästä keskustelu on aiheellista.

8. Vaikuttaneeko pj:n vaihtumiset päätöksentekoprosessiin tai siihen kuinka eri jäsenvaltiot edistävät ehdotuksia?

   Tässä ei ole tarpeen arvioida tätä.

Kaksi edustajien lisäkysymystä

1. Millainen mahdollinen moraalikadon ongelma elpymispakettiin sisältyy? Miten moraalikadon voisi estää?

   Otan tähän vastaukseksi Transparency Suomessa aiheesta käydystä keskustelusta tekstiä (1. kappale lausunnosta 16.2.2021)

   Transparency Suomen näkökulmasta erittäin tärkeä asia on läpinäkyvyys että tiedetään miten ja mihin rahaa käytetään. Vähintään on erittäin välttämätöntä huolehtia ettei varoja valu väärin kuten siten, ettei tarvitse tehdä uudistuksia tai jopa siten, että varoja valuu kokonaan väärille tahoille. On tarpeen rakentaa mekanismit ettei näin käy ja että valvonta toimii.

   Kuten muukin EU-tukirahoitus, niin Elvytysvälineen osalta väärinkäytösten riskit ovat olennainen ongelma. Riski toteutuu, mikäli jäsenmaalla ei ole luotettavaa mekanismia tukien täytäntöönpanoon. Ne on oltava jo etukäteen tiedossa, koska mittavien tukien takaisinperintä on lähinnä teoreettista. Korruption vaara on ilmeinen kun luodaan uusia rahoitusvälineitä, joiden käytöstä ei ole kokemusta. Sen vuoksi Suomessakin pitäisi käyttää ennen muuta jo olemassa olevia välineitä, joihin on kohdistuu myös tehokkaita etukäteis- ja jälkikäteisvalvontakeinoja. Korruptio ja erilaisten väärinkäytösten riski on suurin murrosvaiheessa, jolloin otetaan käyttöön merkittäviä taloudellisia etuja, jolloin erilaiset välistävedon mahdollisuudet lisääntyvät kun uskottavaa valvontaa ei ole.

   Tällä hetkellä myös on Suomessa menossa laaja lobbaus erilaisten toimien kohdistamiseksi nimenomaan omaan kunkin omaan toimintaan. Suurin ongelma Suomessa on se miten ja kuka tekee valinnat rahoitettavaksi tuleviin hankkeisiin. Juuri siinä tarvitaan hakemusten läpinäkyvyyttä ja kriteerien objektiivisuutta. Suomessa olisi käynnistettävä menettely, miten tätä hoidetaan, ja olisi tehtävä esitykset, miten EU-tasolla tämä pitäisi hoitaa. Hyviä tavoitteita on poliittisesti asetettu mutta suunniteltujen konkreettisten toimien ja

EU/Suomen hallituksen asettamien hyvien tavoitteiden sovittaminen yhteen on vielä avoinna.

Vuodot kun tuet kohdistuvat tehottomasti aiheuttavat "kuollutta painoa". Olennainen kysymys tehossa liittyy keskusteluun talouspolitiikan tehosta ylimalkaan tai tällaisessa tilanteessa. Se on tärkeä teema. Elvytys kuten ei muukaan rahan käyttö koskaan 100 %:n tehokasta ja se velkaannuttaa tarpeettomasti. Riippumatta tästä keskustelusta, valvonta, ettei tukea valu väärin, parantaa tehoa.

2. Voiko Suomen elpymispaketin myötä tuleva vastuu heikentää Suomen omaa luottokelpoisuutta ja siten heikentää rahoitusehtoja?

Elvytyspaketti yksittäisenä asiana ei ole niin suuri, että riski olisi suuri että se yksinään heikentäisi luottokelpoisuutta. Luoton käyttö vähentäisi riskiä. Suurempi riski on velkaantuminen kaiken kaikkiaan ja tällöin velkaantumista lisäävät asiat lisäävät riskiä.

Kirjallisessa lausunnossa 16.2.2021 on alussa teksti:

”Talouden elvyttäminen valtioiden budjettivaroilla on erittäin tarpeellista selviytymiseksi vuonna 2020 koronakriisin myötä käynnistyneestä talouskriisistä ja työllisyyden vahvistamiseksi. On erinomaisen myönteinen asia kytkeä talouden elvyttäminen samalla ilmastotavoitteiden ja muiden tärkeiden kestävän kehityksen tavoitteiden edistämiseen.”

Tätä on tarpeen korostaa. On tarpeen elvyttää ja sillä välttää tilanteen pahenemista ja parantaa tilannetta ylös kriisistä sekä pitkäaikaisten negatiivisten vaikutusten välttämiseksi. On samalla olennaista, miten elvytys tehdään ja siitä on edellä samalla sitä pohjustaen että saadaan aikanaan velka laskevalle uralle.

Tältä kannalta on tärkeä välttää sellaista velkaantumista, joka ei auta kriisissä. Tästä on edellä. Seuraavassa on lisäksi siteerausta Transparency Suomessa asiasta käydystä keskustelusta tärkeän näkökulman ottamiseksi huomioon (1. kappale on lausunnosta 16.2.2021)

”Transparency Suomen näkökulmasta erittäin tärkeä asia on läpinäkyvyys että tiedetään miten ja mihin rahaa käytetään. Vähintään on erittäin välttämätöntä huolehtia ettei varoja valu väärin kuten siten, ettei tarvitse tehdä uudistuksia tai jopa siten, että varoja valuu kokonaan väärille tahoille. On tarpeen rakentaa mekanismit ettei näin käy ja että valvonta toimii.

Kuten muukin EU-tukirahoitus, niin Elvytysvälineen osalta väärinkäytösten riskit ovat olennainen ongelma. Riski toteutuu, mikäli jäsenmaalla ei ole luotettavaa mekanismia tukien täytäntöönpanoon. Ne on oltava jo etukäteen tiedossa, koska mittavien tukien takaisinperintä on lähinnä teoreettista. Korruption vaara on ilmeinen kun luodaan uusia rahoitusvälineitä, joiden käytöstä ei ole kokemusta. Sen vuoksi Suomessakin pitäisi käyttää ennen muuta jo olemassa olevia välineitä, joihin on kohdistuu myös tehokkaita etukäteis- ja jälkikäteisvalvontakeinoja. Korruptio ja erilaisten väärinkäytösten riski on suurin murrosvaiheessa, jolloin otetaan käyttöön merkittäviä taloudellisia etuja, jolloin erilaiset välistävedon mahdollisuudet lisääntyvät kun uskottavaa valvontaa ei ole.

Tällä hetkellä myös on Suomessa menossa laaja lobbaus erilaisten toimien kohdistamiseksi nimenomaan omaan kunkin omaan toimintaan. Suurin ongelma Suomessa on se miten ja kuka tekee valinnat rahoitettavaksi tuleviin hankkeisiin. Juuri siinä tarvitaan hakemusten läpinäkyvyyttä ja kriteerien objektiivisuutta. Suomessa olisi käynnistettävä menettely, miten tätä hoidetaan, ja olisi tehtävä esitykset, miten EU-tasolla tämä pitäisi hoitaa. Hyviä tavoitteita on poliittisesti asetettu mutta suunniteltujen konkreettisten toimien ja EU/Suomen hallituksen asettamien hyvien tavoitteiden sovittaminen yhteen on vielä avoinna.

Vuodot kun tuet kohdistuvat tehottomasti aiheuttavat "kuollutta painoa". Olennainen kysymys tehossa liittyy keskusteluun talouspolitiikan tehosta ylimalkaan tai tällaisessa tilanteessa. Se on tärkeä teema. Elvytys kuten ei muukaan rahan käyttö koskaan 100 %:n tehokasta ja se velkaannuttaa tarpeettomasti. Riippumatta tästä keskustelusta, valvonta, ettei tukea valu väärin, parantaa tehoa."

Keskeistä riskien pienentämiselle on välttää tarpeetonta velkaantumista ja siihen on tässä kirjoituksessa eri asioita. Eräs asia niihin lisää. Olisi parempi kansallisessa ja kansainvälisessä elvytyksessä myöntää ensin lainaa edullisin ehdon ja myöhemmin tehdä helpotuksia ym. ja muuttaa niitä hakemuksesta avustuksiksi jos kriteerit täyttyvät. Tästä on monta etua. Vältetään niiden avustaminen, jotka eivät avustusta lopulta tarvitse. Avustusharkintaa tulee enemmän aikaa ja lainarahoituksella päästään nopeasti liikkeelle jne.

Kaikkien kysymysten osalta otan tähän vielä tekstistä 16.2.2021 kohdan, joka on tarpeen ottaa huomioon arvioitaessa taakkaa Suomelle:

” Suomen kannalta ei ole riittävää käsitellä sitä, että Suomi on toistaiseksi selvinnyt koronakriisistä vähemmin vaurioin kuin monet muut maat. Tulee ottaa huomioon

finanssikriisin pitkittyneet vaikutukset Suomessa. Vasta vuonna 2019 BKT nousi yli tason jolla se oli finanssikriisin kynnyksellä vuonna 2008. Tämä oli pisin tällainen hidas jakso rauhan aikana Suomen teollistumisen alusta 1860-luvulta alkaen ja vain ensimmäisen maailmansodan aikana oli yhtä pitkä jakso ennen kuin heikon kehityksen jälkeen päästiin tuotannossa samalle tasolle kuin edellinen huippu.

Suomen tilannetta vaikeutti finanssikriisin aikaan ja 2010-luvulla samalla teollisuuden voimakas rakennemuutos ja työpaikkojen häviäminen. Suomen kannalta tärkeitä erityistekijöitä ovat olleet samalla Venäjä-viennin jyrkkä lasku ja toisaalta Britannian ero EU:sta on merkityksellinen jos vienti vähenee ja Britannian on kuitenkin ollut perinteisesti tärkeä vienti- ja ulkomaankauppakumppani. Suomen pohjoinen sijainti ja sijainti EU:n reunalla sekä erityiset ilmasto-olosuhteet maaseutuelinkeinojen kannalta asettavat suuria haasteita. Oman vaikeutensa on aiheuttanut, että euron kurssi on vaihdellut 2000-luvulla paljolti tavalla joka ei mene yksiin Suomen suhdannetilanteen tarpeiden kannalta.

Tärkeä kysymys on väestön ikärakenteen muutos, ja Suomessa vanheneminen on sotien jälkeisten suurten ikäluokkien ja myöhemmän maaseudun rakennemuutoksen tuloksena voimakkaampaa kuin useissa maissa.

Nämä ovat tekijöitä taustalla, jotka aiheuttavat huolta Suomen pitkän ajan velkaantumisesta ja siitä, ettei tilanne pääse heikentymään niin että sitä on vaikea hallita. Huoli on Suomen pohjoismaisten hyvinvointimallin kantokyvystä.”

Lopuksi

Edellä on vastattu painottaen läpinäkyvyyttä, ja että asiat kerrottaisiin ja selvitettäisiin mahdollisimman avoimesti ja ymmärrettävästi. Tästä syystä on tässäkin otettu esiin vaikeitakin asioita eli ettei meneteltäisi niin, että vaikeisiin asioihin jätetään vastaamatta. Paras tulos saadaan, kun kaikki kysymykset käsitellään, ja haetaan ratkaisuja siinä määrin kuin se on mahdollista. Läpinäkyvyys, avoimuus, vaikutusten arviointi jne. ovat samalla avainasioita luottamukselle ja sen torjumiselle ja ehkäisemiselle, ettei rahoituksia käytetä tavalla tai toisella väärin tai niin ettei se tue tavoitteita.

Näiden asioiden kannalta on kiitettävää, että on kuultu asiantuntijoita, ja että tärkeän asian ympärillä käydään keskustelua ja hyväksytään, että keskusteluun kuuluu, että on erilaisia tulokulmia asioihin ja eri mielipiteitä ja myös tunnustetaan, että kaikkiin kysymyksiin eikä tulevaisuuden vaikutuksiin osata vastata.

Helsingissä 22.2.2021

Pekka Tiainen
Talousvaliokunnan jäsenten kysymyksiä HE 260/2020 vp

Postilaatikko

Talousvaliokunta <**Talousvaliokunta@eduskunta.fi**> ke 17. helmik. 14.28 (5 päivää sitten)

->

Hyvät asiantuntijat,

kiitos osallistumisesta talousvaliokunnan etäkokoukseen eilen tiistaina, jolloin käsiteltävänä oli HE 260/2020 vp EU:n omien varojen järjestelmästä. Koska kokousaika oli valitettavan rajallinen, valiokunnan jäsenet eivät ehtineet esittää kaikkia kysymyksiä, joita heillä heräsi. Lähetämme siksi kysymykset näin jälkikäteen sähköisesti. **Toivomme lyhyitä kommentteja ja vastauksia mahdollisimman pikaisesti.** Kiitokset!

9. Omien varojen tulevaisuudennäkymät: kuinka esimerkiksi digivero, hiilitullit tai transaktiovero näyttäytyy Suomen ja EU:n (kilpailukyvyn) näkökulmasta? Arvioita näiden ehdotusten kehityssuunnasta?
10. Maksun ja veron ero? Kuinka maksurasitteen lopullinen kohdentuminen eroaa näiden välillä? Onko Suomelle/suomalaisille edullisempaa että painotetaan jompaa kumpaa?
11. Kuinka tulkitaan, että ehdotettu muutos olisi liittymissopimuksen mukainen? (Ottaen huomioon no bail-out-sääntö)
12. Miten rahoituksen elvytysominaisuudet näyttäytyvät suhdannevaihteluihin nähden? Toimineeko myötäsyklisesti?
13. Miksi Suomi ei pitänyt tarkoituksenmukaisena olla mukana nuukien maiden koalitiossa?
14. Miten paketti vaikuttaa yrityksiin, investointeihin ja kilpailukykyyn?
15. Onko riski, että nyt käyttöönotettava velkaantumisinstrumentti nähdään uutena velkaantumisvarana?
16. Vaikuttaneeko pj:n vaihtumiset päätöksentekoprosessiin tai siihen kuinka eri jäsenvaltiot edistävät ehdotuksia?

Valiokunnan puolesta
ystävällisin terveisin
Merja Puska
valiokuntakanslian sihteeri

Talousvaliokunta <**Talousvaliokunta@eduskunta.fi**> ke 17. helmik. 14.53 (5 päivää sitten)

->

Tässä vielä kaksi edustajien juuri lähettämää lisäkysymystä:

3. Millainen mahdollinen moraalikadon ongelma elpymispakettiin sisältyy? Miten moraalikadon voisi estää?

4. Voiko Suomen elpymispaketin myötä tuleva vastuu heikentää Suomen omaa luottokelpoisuutta ja siten heikentää rahoitusehtoja?

Ystävällisin terveisin
Merja Puska
valiokuntakanslian sihteeri